

A környezetvédelem logikájának és a keresztény pedagógiának találkozási pontjai

A "teremtésvédelem" kifejezés helyett szándékosan írtam a kevésbé keresztény háttérű "környezetvédelem" kifejezést, mert az alábbi sorok célja pont az, hogy bemutassa: a Földünk jövőjéért érzett felelősség következetes megélése akár profán indíttatás esetén is már olyan érzékenységet, hozzáállást, magatartást foglal magába, amely több ponton érintkezik a keresztény pedagógiával. De ez csak akkor történik meg, ha a környezetvédelem valóban következetes, koherens. Ha csak jelszavakat, politikai viták ürügyét, hatalmi törekvések fedő-címkéit jelenti, vagy kimerül lelkiismeret-nyugtató pótcselekvésekben, akkor nem történik meg e találkozás; - ez esetben viszont az alábbi gondolatok a környezetvédelmet emlegető irányzatok inkoherenciájára, belső ellentmondásaira világíthatnak rá.

1. HOSSZÚTÁVÚ GONDOLKODÁS

A környezetvédelem a jövő iránti felelősségből fakadó magatartás. Az a logika jellemzi, hogy olyan lépéseket kell most megtennünk, amelyeknek értelmét nem a jelen, hanem a jövő adja meg. Ráadásul úgy, hogy ha ezeket a lépéseket most - mikor a bajt még nem érezzük a bőrünkön - nem tesszük meg, akkor olyan jövőbeli helyzetbe kerülhetünk, hogy a baj konkrét bekövetkeztekor már késő lesz hatékonyan védekeznünk ellene. Akkor kell tennünk a rossz ellen, amikor még nincs igazán tapasztalatunk, élményünk a rosszról. Olyan rossz ellen kell védekeznünk, amelyet még nem látunk, - és pont az a célja a védekezésünknek, hogy az ne is következzen be, ne is lássuk meg.

Nagyon sajátos ez a logika, és mély párhuzamban áll a mai fiatalok élethelyzetével. Nekik is úgy kellene a saját életük pályáját az értékek irányába állítaniuk és elkerülniük az értékromboló rossz szokások kialakulását, hogy még nincs tapasztalatuk a döntéseik jövőbeli következményeiről, az értékek hosszú távon boldogságot adó erejéről és a rossz életvitel boldogtalanságot hozó ürességéről. Alapvetően a jelen élményeinek vonzása hat rájuk, a jelen tapasztalatai vezetik a döntéseiket, cselekvéseiket, - pedig rájuk is az áll, hogy amikor a jövőben majd bekövetkezik a baj, az elrontott élet tapasztalata, akkor már a változáshoz sok szempontból késő lesz (persze a megtérés mindig lehetséges, és a kegyelem mindig tehet csodát).

A jó megtétele sokszor erőfeszítésbe kerül, és csak később, utólag derül ki az értelme. Ugyanakkor viszont a különböző káros élvezetek, a szexualitás alacsonyabb szintű megélése, a pornográfia, valamint az egyéb, tágabb értelemben is értett "kábitószerek" azonnali, erős és önközpontú élményt adnak, - ezért tudnak burjánzani és függőségbe taszítani tömegeket ebben a mai élmény-centrikus, a jelent abszolutizáló világban.

- Az első találkozási pont ez a hosszabb távú gondolkodás, a pillanatnyi élmények, a jelen fontosságának relativizálása a jövő érdekében. A keresztény erkölcsan jól ismeri ezt, "önmegtagadásnak", a jelenben kibontakozni akaró vágyaink korlátozásának nevezi a gyors élvezetre törekvésünkkel szemben. A következetes környezetvédelemben helyet kell kapnia ennek az önmegtagadásra kész stílusnak, a fogyasztói társadalom jelenre irányuló és a politikai és gazdasági élet rövidtávú dinamikáival szemben. És addig nem remélhetünk keresztény köreinkben sem igazi változást a környezetvédelem területén, ameddig nem történik meg az erős elhatárolódás az olyan, a pillanatnyi élvezetre építő, hosszabb távon káros élvezetekkel szemben, mint a dohányzás, az alkoholizmus vagy a szex-ipar termékeinek fogyasztása.

2. HITELES TEKINTÉLY

Hogyan történhetnek hatékony lépések a környezetvédelem területén? Hogyan lehet rávenni az embereket, hogy saját pillanatnyi érdekeik ellen cselekedjenek egy homályosan látszó jövőbeli veszély elkerülésének érdekében? Bízunk mindenki józan belátására a dolgot, amikor sokaknak egyáltalán nem evidens, hogy ez az önkorlátozás majd megtérül, ettől nekik a jövőben majd jobb lesz? Érveléssel, meggyőzéssel, tudományos eredmények felmutatásával már hosszú évek óta zajlik a klímaváltozás veszélyeire való érzékenyítés, de a szakér-

tők szerint továbbra is úgy állunk, hogy ha valami döntő változás nem történik, 2050 táján bekövetkezhet a katasztrófa. Hogyan lehetne ezt a döntő változást elérni?

A keresztény felnőttnek, a keresztény pedagógusnak ezzel a helyzettel bizonyos értelemben párhuzamos kihívása ez: hogyan tudja vezetni, segíteni olyan értékek felé a következő generációt, amelyeknek igazságáról, jóságáról, szépségéről ő már meggyőződött, ő már konkrét tapasztalatokkal rendelkezik, de akiket vezet, azok még nem, - sőt az ő számukra ezen értékek sokszor csak üres szavak, érthetetlen kifejezések, homályos jövőképek.

- Egy olyan pedagógiai tényező adhat mindkét helyzetre megoldást, amiről általában keveset beszélünk, és inkább megkerüljük, mert elavultnak tűnik. Ez pedig nem más, mint a hiteles, példaadó tekintély. Úgy tudja hatékonyan segíteni a felnőtt a gyermeket, a kamaszt a meg-nem-tapasztalt, még-át-nem-élt értékek felé, hogy hiteles tekintéllyé válik a számára, akiben a fiatal megbízik, akire "az ismeretlen terepen" rá mer hagyatkozni, akinek az útmutató szavát elfogadja, azért, mert ezt ő mondja, - ő, aki a biztos pont, a támasz, a tekintély. A tekintély helyett a személyes belátásra építő, a saját tapasztalatokat favorizáló, élményközpontú pedagógia bizonyos helyzetekben működhet, de korlátozott érvényű. Mindenképpen szükség van tiltásokra, korlátozásokra, paragrafusokra, "házirendre", - akár úgy is, hogy ezeknek értelmét sokan még nem látják át, de a számukra hiteles tekintélyek miatt elfogadják. A környezetvédelem területén is súlyos naivitás lenne arra várni, hogy mindenki felismerje és belássa a saját egyéni felelősségét, és annak megfelelően cselekedjen. Sokkal inkább a tudományos, közéleti, erkölcsi és vallási tekintélyek által meghozott, bölcs és erőteljes szabályozásokkal, tiltó és felszólító parancsokkal lehetne megmenteni a Földünk fenyegetett jövőjét. Egy ilyen szabályrendszer esélye már fel is csillant a 2015-ös párizsi klíma-egyezménnyel, de még fontos tekintélyek hiányoznak a végrehajtásához.

A tekintély és a hiteles tekintélyből fakadó, bizalom-alapú irányítás, tiltás, felszólítás nélkülözhetetlen az emberi társadalom szerveződésében, kicsiben pedig a keresztény iskola életében. Nem az a baj, ha tiltunk, felszólítunk, szabályozunk, - az a baj, ha ezt nem hitelesen tesszük. Hiteles tekintéllyé kell lennünk a diákjaink számára, akkor van esélyünk ellensúlyozni a rájuk záporozó, a pillanatot abszolutizáló, félrevezető hatásokat, és a hosszabb távú értékek felé mozgatni őket.

3. OBJEKTÍV ÉRTÉKREND

A következetes környezetvédelem nem fogadhatja el az erkölcsi relativizmust. Nem az a jó környezetvédelmi lépés, amit valaki szubjektív meggyőződésből jónak tart, hanem az, ami objektíve megfelel a bolygónk természet-adta működésének. Objektív kritériumok alapján van jó és rossz lépés a Földünk jövője szempontjából, és így nem kirekesztés a rosszat rossznak nevezni, és nem tolerancia-hiány vagy "gyűlölet-beszéd", hanem előrevívó magatartás a rossz káros voltára felhívni a figyelmet.

- Amikor ma a relativizmus minden erkölcsi alapot meg akar kérdőjelezni (például a természetes erkölcsi törvényt), abszolutizálja a toleranciát, a másság elfogadását (az elhíresült Coca-Cola reklámban: love is love = mindenki azt szeretheti és úgy szeretheti, ahogy akarja) akkor fontos látnunk azt, hogy erre az álláspontra nem építhető következetes környezetvédelem. Földünket nem úgy kell szeretnünk, ahogy nekünk a legjobb, hanem úgy, ami megfelel bolygónk objektív javának, - akkor is, ha ez nekünk nehéz, ha ez önmehtagadást kíván tőlünk.

Mélységesen összecseng ez azzal, ahogy a keresztény erkölcssteológia megfogalmazza, hogy mi a jó, mi az erkölcsös cselekvés. Nem az, amit valaki jónak gondol, hanem az, ami megfelel a létadottságoknak, a létviszonyoknak. És eszerint objektíve van jó és rossz tett, nem pedig aszerint, hogy ki-ki mit tart róla. Ezért léteznek az erkölcsi értékek is, amelyeket hasonlóan védenünk kell, mint bolygónk jövőjét: hosszabb távú gondolkodással, hiteles tekintéllyel.